

Àmbit Administració de justícia

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Ajuts a la investigació, 2010)

Violència de gènere i immigració. Barreres idiomàtiques i paper de l'interpret

Autora

Lorena Antón García

Novembre de 2010

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>.

Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

ÍNDEX

Resum	2
Resum indicatiu	3
Descriptors de la recerca	3
1. Introducció	4
2. Objectius	6
3. Marc teòric i conceptual	7
a. Teories feministes de la <i>'interseccionalitat'</i>	8
b. <i>Community Interpreting in the legal context</i>	10
i. Problemes als quals han de fer front els intèrprets	11
ii. El rol de l'intèrpret	13
4. Hipòtesi	15
5. Disseny de la recerca	16
6. Resultats	19
a. Dades estadístiques sobre l'ús d'intèrpret	19
b. Descripció del servei d'interpretació à l'àmbit de justícia	21
i. Àmbit policial	21
ii. Àmbit judicial	25
iii. Àmbit assistencial	26
c. Resultats de les entrevistes	29
7. Conclusions i propostes	34
8. Referències bibliogràfiques	37

1. INTRODUCCIÓ

Tal i com mostren diferents estudis de l'àmbit de la criminologia, determinades situacions d'exclusió social, com ara l'etnia, la condició d'immigrant o haver passat pel sistema penitenciari, són un factor que augmenta les possibilitats d'ésser víctima d'un delictes de violència de gènere.

Les estadístiques¹ relatives als maltractaments i als homicidis en la parella indiquen que entre les dones immigrades hi ha quatre vegades i mitja més de possibilitats d'ésser víctima de violència de gènere².

Així mateix, es considera que les dones immigrades, sobre tot les que estan a Espanya amb un permís de residència per reagrupació familiar o en situació irregular, tenen molts més obstacles³ pel que fa a l'accès als recursos i a la justícia, el que fa que sigui més difícil per elles superar el cicle de violència.

Tot això fa que sigui necessari conèixer quins són els factors de vulnerabilitat específics de les víctimes immigrants, per tal de veure si la resposta de l'Estat s'adequa a les seves necessitats.

Un dels principals factors de vulnerabilitat és la barrera idiomàtica amb la que es troben algunes víctimes estrangeres, que fa que de vegades no entenguin bé els missatges de prevenció i que tinguin problemes tant per expressar-se com per comprendre tota la informació que se'ls dona en el moment de la denúncia i en altres moments del procés.

La manca de dades sobre aquest fenomen i la seves implicacions es posa de manifest en diferents textos d'Amnistia Internacional (2007:12) i és un dels punts principals del 'Plan de

¹ La violència sobre la dona en l'estadística judicial, Consejo General del Poder Judicial.

² *Más riesgos y menos protección: mujeres inmigrantes en España frente a la violencia de género*, Amnistia Internacional, 2007.

³ Un exemple clar és la Instrucció 14/2005, de la Secretaria d'Estat de Seguretat, sobre l'actuació de dependències policials en relació amb dones estrangeres víctimes de violència domèstica o de gènere en situació administrativa irregular, que fa que quan una dona en situació irregular víctima de violència de gènere decideix denunciar al seu agressor la policia que rebre la denúncia ha de iniciar un procediment paral·lel d'expulsió per, en el cas de que no hi hagi sentència condemnatòria, expulsar a la dona.

Atención y Prevención de la Violencia de Género en Población Extranjera Inmigrante 2009-2012' (Ministerio de Igualdad, 2009:10-12).

Per tal de conèixer el funcionament dels serveis d'interpretació i si es respecta l' accés a la informació de totes les dones, establert a l'art. 18 de la Llei Integral, es realitza aquest estudi, amb una triple finalitat:

- En primer lloc, fer un estudi descriptiu que ens permeti conèixer el funcionament del servei d'interpretació als principals estadis del procés penal à Barcelona: serveis d'assistència i assessorament a les víctimes, advocats defensors, policia i jutjats.
- En segon lloc, veure en quina mesura es garanteix l'ús d'intèrpret professional en aquest àmbit i en quines condicions.
- I en tercer lloc, conèixer l'opinió i valoració tant dels professionals, inclosos els propis intèrprets, com de les víctimes, respecte d'aquest servei.

2.OBJECTIUS DE LA RECERCA

L'objectiu principal d'aquest estudi és conèixer el funcionament del servei d'interpretació dins de l'àmbit del procés penal i si a Barcelona es garanteix l'ús d'intèrpret professional en els casos en que les dones víctimes siguin estrangeres i no es puguin comunicar en castellà o català.

Els objectius concrets de la recerca són:

- 1.- Determinar en quina mesura es pot garantir dins de l'àmbit assistencial i de justícia l'ús d'intèrpret professional en casos de violència de gènere en dones immigrades que no es puguin comunicar en castellà o en català.

- 2.- Conèixer les condicions en les quals es presta el servei de traducció i el grau de formació dels intèrprets en matèria de gènere i estrangeria: temps d'espera, grau de coneixement i sensibilització del traductor respecte dels drets de les dones immigrants i la seva cultura o si es respecten les preferències de les víctimes (per exemple, quan per elles és més difícil parlar amb homes que amb dones), entre altres.

- 3.- Saber quina valoració fan dels intèrprets els advocats de les dones, els assistents socials, els jutges i la policia, i en quina mesura el treball de l'intèrpret facilita la seva feina.

- 4.- Conèixer l'opinió de les víctimes sobre el treball que ha desenvolupat l'intèrpret i establir el grau d'influència que ha tingut en les decisions futures de les dones, principalment pel que fa a la decisió d'interposar una denuncia i de continuar o no amb el procés penal.

- 5.- Plantejar els avantatges d'un canvi de la figura de l'intèrpret a la de 'mediador cultural', pot ser més aproximat a les necessitats de les víctimes i de les institucions.

3.MARC TEÒRIC I CONCEPTUAL

El dret de les víctimes de violència de gènere a la informació efectiva es recull en diferents normatives tant a l'àmbit nacional com internacional.

Pel que fa a l'àmbit internacional, aquest dret a la informació efectiva de les víctimes de violència de gènere es pot veure recollit als art. 10, 14 i 16 de la *Convecció sobre la eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona* (1979), així com al punt 35 de la Declaració de Beijing (1995).

Pel que fa a l'àmbit nacional, aquest dret es menciona de forma general a l'Exposició de Motius de Llei Integral, i més específicament als Títols I i II de la mateixa llei, on es recullen els drets de les víctimes de violència de gènere (art. 3 i 18 LO 1/2004)⁴.

Per últim, s'ha de destacar que aquest dret es reconeix també en lleis autonòmiques, com és el cas de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, on es menciona en nombroses ocasions el dret de les dones a la informació, particularment el dret de les víctimes de violència⁵.

⁴ Art. 3 LO 1/2004: *'Planes de sensibilización:*

2. *Los poderes públicos, en el marco de sus competencias, impulsarán además campañas de información y sensibilización específicas con el fin de prevenir la violencia de género.*

3. *Las campañas de información y sensibilización contra esta forma de violencia se realizarán de manera que se garantice el acceso a las mismas de las personas con discapacidad'* (art. 3 LO 1/2004)

Art. 18 LO 1/2004: *'Derecho a la información:*

1. *Las mujeres víctimas de violencia de género tienen derecho a recibir plena información y asesoramiento adecuado a su situación personal, a través de los servicios, organismos u oficinas que puedan disponer las Administraciones Públicas. Dicha información comprenderá las medidas contempladas en esta Ley relativas a su protección y seguridad, y los derechos y ayudas previstos en la misma, así como la referente al lugar de prestación de los servicios de atención, emergencia, apoyo y recuperación integral.*

2. *Se garantizará, a través de los medios necesarios, que las mujeres con discapacidad víctimas de violencia de género tengan acceso integral a la información sobre sus derechos y sobre los recursos existentes. Esta información deberá ofrecerse en formato accesible y comprensible a las personas con discapacidad, tales como lengua de signos u otras modalidades u opciones de comunicación, incluidos los sistemas alternativos y aumentativos.*

3. *Asimismo, se articularán los medios necesarios para que las mujeres víctimas de violencia de género que por sus circunstancias personales y sociales puedan tener una mayor dificultad para el acceso integral a la información, tengan garantizado el ejercicio efectivo de este derecho'.*

⁵ Un clar exemple és l'art. 9 de la Llei 5/2008, on es recullen les actuacions de d'informació i sensibilització social, especificant que *'per a dissenyar i distribuir la informació a què fa referència aquest article s'han d'atendre les particularitats territorials, culturals, religioses, econòmiques, sexuals i personals de la població'* (art. 9.3 Llei 5/2008) i que les actuacions *'s'han de dur a terme de manera que es garanteixi l'accés universal a aquestes actuacions, tenint en compte les situacions personals i socials que puguin dificultar-ne l'accés'* i que *'s'han d'oferir en format accessible i comprensible i s'ha de garantir l'ús de les modalitats i les opcions de comunicació que siguin necessàries'* (art. 9.4 Llei 5/2008)

Ja que hi ha un dret de les víctimes de violència a la informació, és necessari fer un estudi per tal de veure si, aquest dret reconegut tant a nivell nacional com internacional, és un dret efectiu, i si efectivament es garanteix.

El marc teòric en el qual s'enquadra la recerca sobre les barreres idiomàtiques té dues branques diferenciades. D'una banda, aquest estudi es basa en la literatura desenvolupada pel feminisme cultural dels anys 80⁶ (Hooks, 1984; Crenshaw, 1995; Collins, 2008) i, d'altra banda, s'ha pres com a referència tota la literatura sobre '*community interpreting in the legal context*' (Hale, 2002, 2004 i 2008; Ham, 2004; Valero, 2004 i 2006; Donatti – Donatti, 2005; González, 2005; Ortega – Foulquié, 2005; Richardson et alt., 2005)

a. Teories feministes de la *interseccionalitat*

Les feministes que segueixen aquesta línia, com ara Bell Hooks, Patricia Hill Collins, Kimberly Crenshaw o Angela Davis, han desenvolupat les teories feministes de la '*interseccionalitat*' (Hooks, 1984; Crenshaw, 1995; Collins, 2008) per tal de fer front al feminisme universalista '*oficial*' (Larrauri, 2007) que considera que la violència de gènere té un caràcter transversal, i per tant, afecta a totes les dones de la mateixa manera per l'únic fet de ser dones.

Les teories de la '*interseccionalitat*', per contra, consideren que la violència de gènere no només té la seva causa en la desigualtat per raó de gènere, sinó que hi ha diferents tipus de desigualtats, com ara la religió, la classe social o l'ètnia, entre altres, que quan es creuen entre sí fan que la persona que les pateix estigui en una situació de vulnerabilitat major que quan només existeix la discriminació per raó de gènere.

D'acord amb aquestes teories, un tipus de desigualtat que pot afectar directament a la violència de gènere és la barrera idiomàtica, que suposa un grau de discriminació major, pel fet de no poder comunicar ni accedir als recursos per desconeixement de la llengua.

⁶ També denominat feminisme negre o perifèric (Rodríguez, P., 2006)

Les dones immigrades que no parlen la llengua del país de recepció, a més d'una possible barrera cultural, pateixen una barrera idiomàtica que pot dificultar la comunicació des de tres perspectives:

- Impedeix o dificulta la recepció d'informació sobre els diferents recursos.
- Encara que la dona conegui els recursos, no hi ha una garantia d'accés als mateixos en condicions d'igualtat respecte de les dones que no pateixen aquesta barrera idiomàtica.
- Augmenta l'aïllament social al impedir que la dona estigui en contacte amb persones del país d'origen.

Aquesta desigualtat per raó de la llengua fa que no totes les dones tinguin el mateix coneixement i accés als recursos, i per tant, situa a les dones amb barreres idiomàtiques en una posició de desavantatge respecte de les dones natives o d'aquelles que parlen la llengua del país de recepció.

A més, quan aquesta desigualtat *intersecciona* amb altres tipus de discriminació, per raó d'ètnia, classe social, religió o gènere, per exemple, la situació de vulnerabilitat augmenta.

Malgrat que la barrera idiomàtica es considera una font de desigualtat (Amnistia Internacional, 2005, 2007 i 2008; Federación de Mujeres Progresistas, 2007), no s'ha trobat cap estudi a l'àmbit nacional i anglosaxó que tracti, des d'un punt de vista empíric, la incidència que té l'actuació de l'interpret en les decisions de les víctimes de violència de gènere.

S'han fet estudis sobre la figura de l'interpret a l'àmbit públic des d'un punt de vista general (Valero, C., 2004, 2005 i 2006; El Hasnoaoui, Z., 2005; Smith, N., 2005; Rubio, F.J., 2008), i principalment dins del context sanitari (García, S./ Serrano, J., 2009) i del context legal (Donatti, D. – Donatti, P., 2005; González, E., 2005; Hale, B., 2002, 2004 i 2008; Nieto, P., 2005; Ortega, J.M. – Foulquié, A. I., 2005; Richardson et alt. 2005), però mai vinculats amb la violència de gènere.

Pel que fa a la situació específica de les dones que pateixen violència de gènere, només s'ha aconseguit trobar informació dins de l'àmbit dels Estats Units amb es aportacions del

National Center for State Courts (Abraham, M. et al (2006) i les aportacions del *Battered Women's Justice Project* (Ham, C., 2004).

b. Community interpreting in the legal context

Aquesta corrent teòrica es basa en la necessitat de fixar uns fonaments teòrics que puguin servir de referència als intèrprets que fan el seu treball dins del context legal.

Amb aquest objectiu es desenvolupa un anàlisi de com funcionen els serveis de traducció en diferents àmbits del procés (policial i judicial, fonamentalment), quins problemes específics es detecten i quin impacte té el fet de no garantir un servei d'interpretació amb formació i amb un marc teòric que pugui servir de referència als traductors determinant, per exemple, quin és el rol del llenguatge, quina ha de ser la relació entre els interlocutors, quines són les guies que han de seguir per tal de fer una bona traducció, quan es troben en dues possibilitats de traducció diferent, quines mecanismes han d'utilitzar per escollir entre una o l'altra, etc...

Per tal de fixar aquest marc teòric que pugui servir de referència pels professionals de la interpretació és necessari discutir, d'una banda, sobre els problemes als quals fan front els intèrprets, i d'altra banda, sobre el rol de l'intèrpret en aquest àmbit.

1) Problemes als quals han de fer front els intèrprets

Respecte dels principals problemes als quals ha de fer front l'intèrpret quan fa una interpretació dins del context legal, molts dels quals s'han detectat en el moment de fer les entrevistes, aquest són: ser sospitós de no traduir de manera fidel el discurs original, fer front a complexitats inherents al procés, falta d'adequació del sistema (condicions laborals dolentes i baix salari) i valoració dolenta per part dels advocats, jutges, fiscals i dels propis testimonis (Hale, 2004:1).

Hale (2004:1-2) considera que una de les causes dels problemes mencionats és la qualitat dels intèrprets, ja que si bé és cert que hi ha alguns molt bé preparats, la majoria tenen habilitats i capacitats insuficients, i treballen més amb la intuïció que amb la formació. De

fet, en el cas de Barcelona, no se'ls exigeix una formació universitària específica (de vegades, en funció de la llengua, només s'exigeix que siguin bilingües).

Hi han casos, com ara als serveis de justícia de Califòrnia, on s'exigeix que en funció de la llengua, l'intendent estigui certificat (que hagi passat un examen de l'administració a nivell estatal a més de la certificació professional o universitària requerida) o registrat (que hagi passat un examen de fluïdesa en anglès, encara que no tingui un diploma atorgat per una institució educativa de l'Estat) (Richardson et alt., 2005:19). No obstant, però, a Espanya no hi ha encara una certificació universitària que s'exigeix⁷, sobre tot en el cas d'algunes llengües o dialectes en els quals només es pot demanar que tingui fluïdesa amb el castellà o el català, i que faci un curs de llenguatge jurídic.

Una de les queixes dels professionals respecte del treball de l'intendent que s'ha detectat en les entrevistes és la 'inexactitud' en la interpretació. En aquest sentit, s'ha de concretar que és exactament 'traduir amb exactitud': ser fidel al contingut (amb el risc que el traductor interpreti erròniament) o fer una traducció literal (amb el risc de que es perdi el contingut del missatge).

Pel que fa al problema de l'exactitud, s'ha de tenir en compte l'equivalència pragmàtica. El llenguatge té tres nivells: paraula (traducció literal), frase (traducció semàntica) i discurs (traducció pragmàtica). Per tal de fer una bona interpretació s'hauria de comprendre l'últim discurs, és a dir, fer una traducció pragmàtica, tenint en compte el context, l'ús del llenguatge en funció de la llengua, la cultura i la situació (*top down approach*) (Hale, 2004:5-7)⁸.

Però, el principal problema amb el quals ens troben en el context jurídic és la impossibilitat que tenen els intèrprets de conèixer la cultura i la situació de la persona que han d'interpretar⁹. La conversa és simultània i la traducció ha de ser immediata, el que fa que

⁷ Si bé no s'exigeix un títol universitari de traductor e intèrpret, en llengües més comunes, com ara l'anglès, el francès, l'alemany o l'àrab, com que hi ha més oferta d'intèrprets, les empreses contractades pel Departament de Justícia i per el cos de Mossos d'Esquadra sí que es poden permetre escollir els intèrprets amb més formació.

⁸ És freqüent que hi hagi frases semànticament idèntiques, però, que no són equivalent des d'un punt de vista pragmàtic.

⁹ A Barcelona, dins de l'àmbit judicial i policial, en cap cas tenen accés a l'expedient, ni tan sols a parlar amb la dona abans de començar la interpretació, per tal de conèixer el seu context i de fer una traducció més exacta.

sigui molt complicat aconseguir una bona interpretació i el que fa encara més necessari que l'intendent sigui una persona amb formació i competències en aquest àmbit.

Malgrat la importància que té conèixer el registre de la persona que no parla la llengua i la seva situació per tal de fer una bona traducció (a nivell pragmàtic), tots els professionals entrevistats estan d'acord amb que l'intendent no només ha de fer una traducció literal (primer nivell) sinó que a més, no cal que conegui res del cas concret, per tal de no contaminar-se.

2) El rol de l'intendent

Pel que fa al rol de l'intendent jurídic, s'ha plantejat que el seu paper en aquest àmbit pot anar en diferents sentits (Hale, 2004:8-14):

- Ajudar a les persones que no entenen l'idioma: en aquest cas l'intendent no serà neutral i es podrà permetre, per exemple, fer justificacions que no hagi fet la persona a la qual ha de traduir per tal de millorar el seu discurs.
- Traduir literalment: únicament repetir el que els persones diuen (aquesta és l'opció dels operador jurídics).
- Posar a la persona que no entén l'idioma en una posició similar a la de totes les persones que estiguin en la seva situació: en aquest cas s'ha d'interpretar per tal de que la persona ho entengui per tal d'aconseguir que hi arribi el missatge.
- Mantenir el significat preservant tots els elements fonamentals dels missatge (dubtes, registre, pauses...): això situaria a la persona que no entén l'idioma en una posició similar a la de aquella que ho entén, però, en aquest cas s'hauria d'interpretar el discurs per tal d'aconseguir que arribi amb el mateix contingut.

En principi es considera que el paper de l'intendent hauria d'anar encaminat a posar a la persona que no entén l'idioma en la mateixa posició que altra persona que ho entén, eliminant la barrera idiomàtica, però, això fa, inevitablement, que hagi de fer una interpretació pragmàtica, que no sempre es correspon amb una interpretació literal, el que pot causar una mica de rebuig dins del marc legal, on tots els implicats esperen que l'intendent faci una traducció literal, tal i com es veurà en l'apartat de resultats.

Un dels principals problemes del rol de l'intendent és que, de vegades, es crea una confrontació entre els diferents parts dels procés (per exemple, les víctimes esperen recolzament i els jutges i advocats una traducció literal) i les expectatives que tenen respecte del seu rol, el que fa que ell mateix no sàpiga com resoldre aquest conflicte.

Depenent del rol pel qual opti l'intendent la seva interpretació serà més o menys acurada i exacta, considerant-se la 'interacció' la millor manera de fer una traducció imparcial i exacta.

Per tal de millorar la consideració que es té dels intèrprets i la seva formació, es considera que, en primer lloc s'hauria d'exigir una formació universitària obligatòria i millorar les seves condicions laborals, i en segon lloc augmentar la sensibilitats dels professionals amb el treball de l'intendent per tal de que la seva valoració canviï.

Tot el que s'ha plantejat al marc teòric es veurà reflectit als resultats obtinguts al treball empíric donat a terme desenvolupat als apartats sis i set d'aquesta memòria.

4. HIPÒTESIS

Les hipòtesis del nostre estudi, elaborades principalment sobre la base d'aquestes teories feministes de la *'interseccionalitat'* i sobre la interpretació al context legal són les tres següents:

1. En el cas de la població immigrant que no parla ni català ni castellà, es dona una situació de vulnerabilitat major (hi ha un major aïllament social i més dificultats a l'hora de conèixer i d'accedir als recursos).
2. En el cas de dones estrangeres, a més d'aquesta barrera lingüística, pot haver-hi també una barrera cultural que, malgrat la intervenció d'un intèrpret, provoqui una manca de comunicació amb els diferents professionals que treballen amb aquest col·lectiu.
3. La manca d'intèrprets professionals en els diferents estadis del procés i la seva manca de formació en matèria de drets de les dones immigrants i la seva cultura influeix negativament en la informació que rep la víctima i és un dels principals obstacles amb els que es troben les víctimes estrangeres. Tot això contribueix a la manca d'accessibilitat als recursos i fa que sigui encara més difícil sortir del cicle de violència.

5. DISSENY DE LA RECERCA

La recerca es divideix en dues fases. La primera fase s'ha centrat principalment en la revisió de la literatura feminista sobre violència contra la dona i de la literatura sobre interpretació al context legal, per tal de justificar la investigació i fixar un marc teòric que en serveix de referència a l'hora de detectar problemes dins d'aquest àmbit d'estudi.

Així mateix, dins d'aquesta primera fase es van recopilar dades de fonts secundàries per tal de tenir un coneixement més aproximat de l'ús que es fa de l'interpret, fonamentalment als jutjats, en casos de dones que han patit violència quan hi ha una barrera idiomàtica.

Amb aquesta part de la investigació es pretén veure la perspectiva acadèmica sobre l'impacte que pot tenir el fet de patir una barrera idiomàtica en l'accés als recursos i conèixer en quina mesura es fa ús de l'interpret en casos de violència de gènere per tal de garantir la correcta comunicació de les dones immigrants que tenen una barrera idiomàtica.

La segona fase de la recerca consisteix en la realització d'un estudi empíric qualitatiu dividit en dues parts.

D'una banda, per tal de conèixer el funcionament del servei d'interpretació en diferents àmbits de justícia i l'opinió dels diferents professionals sobre aquest servei s'han dut a terme 18 entrevistes semi-estructurades a aquests professionals que fan ús de l'interpret quan una dona que ha patit violència accedeix als seus serveis¹⁰. Concretament s'han dut a terme:

- Quatre entrevistes a jutges de Barcelona (dos penals i dos de violència sobre la dona)
- Dues entrevistes a treballadors de la Oficina d'Atenció a la Víctima (Ciutat de la Justícia) i de l'Equip d'Atenció a les Dones (Ajuntament de Barcelona).
- Quatre entrevistes a advocats del torn d'ofici de violència (tres dones i un home)

¹⁰ Moltes d'aquestes entrevistes s'han dut a terme dins del marc del treball dels professionals (als jutjats de guàrdia o als jutjats penals), el que ha fet que no totes les entrevistes hagin pogut estar gravades. En altres ocasions, els professionals no han donat el seu vist-i-plau per fer la gravació. En definitiva, s'han aconseguit gravar i transcriure nou entrevistes. Amb les altres nou entrevistes la investigadora han tomat notes i ha redactat tot seguit un acta d'entrevista.

- Quatre entrevistes als intèrprets que treballen al servei de justícia (tres homes i una dona)
- Quatre entrevistes a mossos d'esquadra membres dels GAV (Grups d'Atenció a la Víctima).

D'altre banda s'han dut a terme 4 entrevistes a dones estrangeres que han passat pel sistema penal¹¹.

En principi s'havia previst realitzar cinc entrevistes a dones que havien fet ús d'intèrpret en algun estadi del procés, però, l'accés ha estat impossible.

S'ha intentat accedir a les dones per tres vies:

- En primer lloc, a través de serveis d'atenció a les dones, concretament, amb els Mossos d'Esquadra, l'Oficina d'Atenció a les Víctimes i l'Equip d'Atenció a les Dones de Barcelona, però, bé no hem obtingut resposta (Oficina d'Atenció a les Víctimes de Reus) o bé la petició ha estat denegada. Les raons per denegar l'accés a les dones ha estat perquè tenen la premissa de posar en contacte a les víctimes amb persones externes (com és el cas dels Mossos d'Esquadra) o perquè ja tenen les seves pròpies investigacions i no creuen convenient saturar a les dones (com és el cas de l'Equip d'Atenció a les Dones).
- En segon lloc, a través de dues advocades defensores. En aquest cas, el volum de treball de les advocades i la barrera idiomàtica, han fet que no hagin pogut posar-se en contacte amb les dones.
- I finalment, a través dels jutjats de guàrdia de violència contra la dona de Barcelona. Aquesta última via és l'única que ha donat un resultat positiu i ens ha permès contactar amb tres dones de diferents nacionalitats: índia, brasilina i macedònia. L'accés amb la quarta dona, una dona egípcia, es va fer als jutjats penals de Girona. Així mateix, vam contactar amb dues dones, una marroquina i una altra

¹¹ El fet que sigui un tema tan específic i la dificultat d'aconseguir el contacte amb les dones ha fet que únicament hàgim pogut accedir a quatre dones estrangeres amb una barrera idiomàtica, dos de les quals han fet ús d'intèrpret i les altres dues no ho han fet. Amb aquest estudi es podrà valorar si hi ha hagut alguna diferència en la informació i l'accés als recursos o si les dones manifesten necessitats diferents. En qualsevol cas, es continua mantenint el contacte amb els jutjats de guàrdia de Barcelona i amb les advocades per tal d'aconseguir, al menys tres dones més, que hagin fet ús d'intèrpret, per tal d'ampliar aquesta part de l'estudi.

xinesa, que inicialment van accedir a fer l'entrevista, però després va ser impossible contactar amb elles (no van contestar al telèfon).

La realització de l'estudi qualitatiu ens ha permès conèixer les condicions en les quals es presta el servei de traducció en l'àmbit de justícia i com els professionals que treballen amb les dones víctimes de violència de gènere valoren aquest servei, així com l'opinió i valoració de les víctimes sobre el treball que ha desenvolupat l'interpret i com aquest servei les hi ha servit per conèixer els recursos i millorar el seu accés als mateixos.

6.RESULTATS

La presentació dels resultats es dividirà en tres apartats. En primer lloc, es presentaran les dades estadístiques facilitades per l'empresa contractada pel Departament de Justícia, SEPROTEC, per tal de veure l'ús d'intèrpret que fan els Jutjats de Violència contra la Dona de Barcelona i de l'Hospitalet.

En segon lloc, es descriu el funcionament del servei d'interpretació, en casos de violència de gènere, en diferents àmbits: assistencial, policial i judicial, i es valoren les respostes dels diferents professionals i de les dones.

I finalment, es presentaran als resultats de les entrevistes realitzades tant als professionals com a les dones.

a. Dades estadístiques sobre l'ús d'intèrpret

Pel que fa a l'àmbit judicial, i concretament dins de l'àmbit de la violència de gènere, l'única font de dades disponible han estat les dades facilitades per SEPROTEC, l'empresa de traducció i interpretació que treballa pel Departament de Justícia.

En un primer moment ens vam adreçar als jutjats per tal de fer la petició de les dades, però, ens van explicar que la sol·licitud d'intèrpret es fa mitjançant un programa informàtic amb el qual es demana directament a l'empresa contractada el servei d'un intèrpret, especificant la llengua, l'hora i el jutjat. De fet, quan sol·liciten l'intèrpret no es fa diferència en funció del delicte, ni si la petició es fa per la víctima o per l'acusat¹².

¹² Mitjançant les dades recollides al sistema informàtic de Justícia, quan es tracta dels Jutjats de Violència contra la Dona, podem saber que la sol·licitud és per un delicte de violència de gènere, però no podem saber si l'intèrpret és per l'imputat o per la perjudicada. Quan es tracta de Jutjats Penals, ni tan sols es pot saber si l'intèrpret es demana per un delicte gènere, i encara menys si és per la perjudicada o per l'imputat. Per tal d'obtenir dades fiables hauríem de buscar expedient per expedient, feina que no s'havia previst dins dels objectes d'estudi.

Moltes vegades, però, principalment als jutjats de guàrdia, no es pot preveure amb anticipació suficient la necessitat d'un intèrpret (ja que no sempre està indicat a l'atestat policial), el que fa que es sol·liciti directament contactant per telèfon.

En definitiva, els jutjats no ens han pogut facilitar les dades perquè no tenen comptabilitzades informàticament les peticions d'intèrpret, per la qual cosa ens hem d'haver adreçat directament a l'empresa que s'encarrega de gestionar el servei.

SEPROTEC ens ha donat accés a les dades de les diferents llengües per les quals es sol·licita intèrpret des dels jutjats de violència sobre la dona¹³ de Barcelona i l'Hospitalet del Llobregat (Taula 1).

Taula 1: Llengües sol·licitades des dels Jutjats de Violència sobre la Dona de Barcelona i l'Hospitalet de Llobregat. Gener - Abril 2010¹⁴

Llengua sol·licitada	TOTAL
Àrab	35,7%
Xinés	14,7%
Anglès	10,9%
Romanès	8,5%
Urdú	6,2%

Font de dades: Creació pròpia a partir de les dades facilitades per SEPROTEC

Aquestes dades només ens donen una aproximació de la magnitud de l'ús de l'intèrpret en casos de violència de gènere i quines són les llengües més sol·licitades en aquests casos.

En qualsevol cas, però, per tal de tenir unes dades més acurades, s'hauria al menys de saber en quants casos aquest intèrpret és per la dona, i en quants casos hi ha una dona

¹³ Les dades fan referència a totes les sol·licituds d'intèrpret per part d'aquests jutjats, però no es detalla si la sol·licitud la fa el denunciador o la perjudicada, per la qual cosa no es pot saber exactament si són les dones o els homes els que fan ús d'aquest servei. Cal remarcar que aquestes dades són les úniques, i les més properes al objecte d'estudi, que s'han pogut aconseguir.

¹⁴ Està pendent l'entrega de les dades de maig a octubre, però, degut a un problema informàtic aliè als investigadors i als treballadors de SEPROTEC, encara no s'han pogut obtenir les dades. Es preveu que ens els facin arribar durant el mes de desembre.

estrangera amb una barrera idiomàtica i no es fa ús d'intèrpret (com ara quan tradueix algun funcionari o alguna persona que acompanya a la víctima¹⁵).

b. Descripció del servei d'interpretació à l'àmbit assistencial i de justícia

Dins d'aquest apartat es descriu el funcionament del servei d'interpretació en els diferents àmbits estudiats.

1) Àmbit Policial

À l'àmbit policial, com a justícia, hi ha una empresa que, mitjançant concurs públic, es contractada per encarregar-se de gestionar les interpretacions amb la policia¹⁶.

Hi han dues formes de contactar amb els intèrprets: en funció de les dimensions de la comissaria, hi ha intèrprets presencials de diferents idiomes (normalment àrab, francès, anglès, alemany i italià) i, en el cas que no hi hagi, es contacta telefònicament amb l'empresa, i ella s'encarrega de tramitar les gestions per que l'intèrpret arribi en el mínim de temps possible (normalment no més d'una hora).

Pel que fa als casos de violència de gènere, dins dels Mossos d'Esquadra els grups encarregats de rebre a les dones i fer el seu seguiment són els Grups d'Atenció a la Víctima (GAV)¹⁷, supervisats pel Grup Regional d'Atenció al a Víctima (GRAV).

Aquests grups són grups especialitzats en aquests tipus de violència, i amb una sensibilitat en vers les dones: els hi expliquen quins recursos tenen al seu abast i no jutgen les seves decisions, però, son conscients, i així s'ho transmeten a les dones, que el seu treball es posar en coneixement del jutge qualsevol il·lícit penal. És a dir, donen suport i respecten les decisions de les dones, però, tenen molt clar que no són psicòlegs ni treballadors social

¹⁵ Si bé aquest cas no és freqüent trobar-ho davant el jutge, on s'han de garantir uns drets mínims, sí que s'ha trobat amb els advocats, els psicòlegs i els treballadors social, i fins i tot amb la policia, tal i com es veurà en el punt següent.

¹⁶ Actualment l'empresa és K.M.Al Arabi S.L.

¹⁷ Hi ha comissaries on es garanteix aquest servei als caps de setmana, si bé el més freqüent és que només estiguin en un horari de matí o de tarda (mai a la nit).

(malgrat el rol important que juguen, tenint en compte que de vegades són el primer contacte de la dona amb una institució oficial).

Pel que fa a les dones amb una barrera lingüística, s'ha de dir que, no sempre es garanteix el servei d'interpretació, ja que no es considera obligatori que les víctimes facin ús d'intendent dins de l'àmbit policial. Això fa que sigui habitual que es faci ús d'algun amic o familiar o de persones de organitzacions o associacions que acompanyen a la dona per tal de fer la traducció.

Així, en una de les entrevistes realitzades als membres dels GAV, ens feia constar que:

'a una víctima le puede hacer de intérprete cualquier persona, siempre se ponen los datos de la persona que lo hace. Una persona denunciada solo puede ser una empresa de intérprete, porque si es un familiar puede influir en la declaración, si es un agente de policía no lo puede hacer porque también influiría en la declaración en va en contra de los derechos de la persona' (E1, GAV)

Valorant aquest punt, dos dels policies entrevistats feien constar que el més important en cas de les víctimes de violència de gènere el més important és el clima de confiança que es deu crear, per tal de que es sentin segures i puguin parlar amb més tranquil·litat.

'es más que el clima y las circunstancias, la empatía a la hora de que se tranquilicen, se habla....' (E2, GAV)

'a mi lo que me gusta es crear un clima de confianza con el traductor y con la víctima, aunque no pueda expresarme, pero a base de gestos y de contacto visual con la víctima y con el traductor para que vea que, que Bueno, pues que aunque sea a tres y haya una barrera lingüística pues se puede crear un clima de confianza' (E3, GAV)

Es pot veure, per tant, que és clar que, dins de l'àmbit policial, el dret a la informació és un dret pel detingut, però, no necessàriament per les víctimes. En el cas de les dones, és més

important crear un clima de tranquil·litat i confiança en el qual la víctima es senti còmoda i segura.

Esta creença dels policies s'ha constatat també a les dones. Per exemple, una de les dones entrevistades, de nacionalitat índia, ens explicava que en el moment de l'agressió ella es va comunicar amb el policia mitjançant la intervenció de l'home de l'ambulància, un italià que parlava anglès i espanyol. Malgrat el fet que no va tenir intèrpret fins que no va arribar als jutjats, ella ho considera un dels moments clau a l'hora de comprendre que era víctima d'un delictes i que la policia li podia ajudar, precisament pel clima de confiança que es va crear.

'Els sanitaris em van assegurar que no em passaria res i que ells em cuidarien ... i quan la policia va arribar i jo vaig dir que no volia denunciar ells em van diré que m'ajudarien i em van transmetre molta confiança ... sabia que la llei estava de la meua part'¹⁸ (E1, dones que han patit violència)

Malgrat que utilitzar un intèrpret dins de l'àmbit policial no es una obligació (sempre i quan es faci constar a l'atestat qui ha fet la traducció és suficient) hi ha policies que manifesten el seu descontent a l'hora de fer ús de familiars o amics, i consideren que és millor utilitzar un intèrpret professional:

'Bueno, si es inglés o francés, pues en comisaría tenemos gente. O bien yo hablo inglés u otro compañero habla francés, pues ya hemos... o sea, tardes más en explicarte, en dar el razonamiento, porque hay palabras técnicas, técnico-policiales, y en esto nos ahorramos. A mi, personalmente, no me gusta usar ni familiares ni amigos en traducciones, más que nada porque no son totalmente objetivos, son subjetivos' (E3, GAV)

Normalment, una vegada s'ha fet el contacte amb la dona, per tal de fer el seguiment, els policies ja tracten de tenir el contacte d'algun familiar o amic de la dona, per tal de mantenir el contacte.

¹⁸ Traducció pròpia al català.

'Normalmente, cuando usamos el intérprete en comisaría ya buscamos que tengan algún familiar o algún conocido que nos pueda servir de traductor en ese momento, porque tenemos que realizar llamadas de seguimiento, contactar con ellos varias veces para saber su estado, darle un mínimo de protección y ayuda, para que no se sienta desvalida tampoco' (E3, GAV)

Pel que fa a l'opinió de les víctimes, dues de les quatre entrevistades no havien tingut contacte amb els GAV. En un dels casos aquesta manca de contacte amb els GAV ha pogut ser perquè l'agressió va ser a la nit, quan no hi ha servei de GAV, i la dona va ser atesa al carrer per un mosso d'esquadra, i en l'altre cas perquè va ser atesa per la guàrdia urbana, i en mai dels casos van ser derivades als GAV¹⁹. En aquests dos casos, a diferència dels dos altres, les dones no sabien quins recursos tenien el seu abast, ni socials ni econòmics.

En definitiva, malgrat que el servei d'interpretació professional no es garanteix en tots els casos dins de l'àmbit policial, es pot considerar que la valoració de les dones ha estat positiva, tenint en compte el clima de confiança i seguretat que es crea.

2) Àmbit judicial

Dins l'àmbit judicial el circuit és el mateix que amb la policia. Hi ha una empresa privada que es contractada pel Departament de Justícia (actualment SEPROTEC), que s'encarrega de facilitar intèrprets als jutjats quan es necessari.

A la Ciutat de la Justícia de Barcelona hi ha un espai reservat pel 'Servei de traducció i interpretació', on es troben els intèrprets presencials i, en el cas de que es necessiti una altra llengua que en aquells moments no hi sigui, es fa la sol·licitud a través d'una aplicació informàtica. Aquesta sol·licitud es rep als serveis centrals de SEPROTEC, des d'on gestiona el tràmit en el temps més breu possible (màxim dues hores)²⁰.

¹⁹ Pot ser perquè cap de les dues no ha volgut interposar denúncia.

²⁰ Aquest és el circuit habitual, però, en alguns casos, quan a l'atestat no es preveu l'ús d'intèrpret, els funcionaris dels jutjats de guàrdia fan la sol·licitud directament per telèfon.

En la sol·licitud es fa constar només la llengua i el jutjat, però no si és per una víctima o un agressor, i encara menys, les preferències de la dona.

Una vegada que el traductor arriba, se li posa directament en contacte amb l'advocat i amb la dona, i en cap cas té accés a l'expedient del cas ni parla amb la dona²¹. Durant la declaració de la dona, i la denúncia, si és el cas, l'intèrpret està present, i una vegada ha finalitzat el procés, es pot anar.

En definitiva, malgrat el fet que en aquest àmbit sempre es garanteix el dret a l'intèrpret, es poden detectar al menys tres problemes en relació a la comunicació i l'accés als recursos:

- Durant el judici no es tradueix res a la dona (només quan li fan alguna pregunta o si ella vol dir alguna cosa, però mai el transcurs del judici). Això fa que el seu dret a una tutela judicial efectiva, a exercir l'acció penal i a interposar al·legacions es vegi reduït, si més no anul·lat.
- No hi ha un seguiment per part del jutjat pel que fa a la notificació de la sentència, que s'entrega o s'envia en castellà o català, i no hi ha garanties que la dona ho entengui tot correctament (sobre tot tenint en compte que moltes vegades no tenen ni contacte amb l'advocat, i quan ho tenen es mitjançant algun familiar o amic, però mai amb un traductor).
- Cap de les dones entrevistades havia estat derivada a l'Oficina d'Atenció a les Víctimes per tal de fer un seguiment, el que fa que el seu coneixement dels drets econòmics i socials als que tenen accés es vegi anul·lat. Pot ser que hi hagi un problema de manca de recursos, i per això no es deriven totes les dones. En qualsevol cas, però, s'ha de remarcar aquest fet²².

Es pot considerar que, quan el contacte amb els GAV falla per qualsevol causa, i a més als jutjats no es deriva a les dones a l'OAV, es pot donar el cas en que la dona hagi passat per dues institucions i no sàpiga quins són els seus drets i a quins recursos té accés.

²¹ De vegades, sobre tot als jutjats penals, quan han d'esperar el seu torn per tal d'entrar al judici, poden parlar, però no és habitual (i la resta de professionals consideren que no es deuria de fer per tal d'evitar que l'intèrpret es contamini).

²² De fet, amb l'observació participant als jutjats es va comprovar, i així ens ho van constatar a l'OAV, que una gran part de les dones no arriben al seu servei perquè no hi ha una derivació des dels jutjats

3) Àmbit assistencial: psicòlegs i advocats

Advocats

Els advocats entrevistats (tres dones i un home, tots ells advocats del torn d'ofici), van afirmar que el contacte amb les dones es feia directament als jutjats, i de vegades a la comissaria.

Els advocats no tenen cap contacte directe amb l'intèrpret, és a dir, el contacte ho fa bé la policia o bé els jutjats, i quan l'advocat arriba, l'intèrpret ja està sol·licitat.

Un vegada ha finalitzat la intervenció de l'advocat a comissaria o als jutjats, si necessita posar-se en contacte amb la dona, ho ha de fer a través d'algun amic o familiar, mai amb intèrpret, tal i com afirma una de les advocades entrevistades:

'Por ejemplo, por teléfono tenemos problemas, porque muchas veces llamas y la persona no entiende y... Bueno, te pasa con alguien que es la vecina o que... entonces tú te pones a explicar, a quien sea, que necesita que te aporte tal documento, que venga un día aquí...' (E1, advocada)

Una de les manifestacions més recurrents de les dones va ser la manca de contacte amb els advocats (els coneixien en el moment de la declaració en la policia o el jutjat i no tenien cap contacte posterior amb ells, ni tan sols el número de telèfon per tal de posar-se en contacte amb ells).

Oficina d'Atenció a la Víctima (OAV)

Pel que fa a l'OAV de Barcelona, situada a la Ciutat de la Justícia, el servei d'interpretació, en principi, es gestiona com als jutjats. Hi ha un grup d'intèrprets contractats pel Departament de Justícia (en aquest cas, l'empresa SEPROTEC) que estan presencialment als jutjats i, quan dins del marc d'un procés judicial es necessita la participació d'un intèrpret, llavors els treballadors de la OAV es posen en contacte amb ells.

El principal problema amb el qual es troben els treballadors de la OAV és quan han de parlar o contactar amb la dona, per exemple, per fer-li una comunicació o per fer-li una entrevista de seguiment. En aquests casos, moltes vegades es veuen obligats a fer ús d'un

familiar o amic, o fins i tot intentar comunicar-se en una altra llengua comú (anglès o francès, per exemple, amb dones africanes de països anglòfons o francòfons).

El fet que no es tingui en compte el contingut de la traducció que es farà (que és una víctima, no un agressor, i que ha patit violència de gènere) i que no s'atenguin les preferències de la víctima (que l'interpret sigui una dona o que no sigui del seu país d'origen) de vegades fa difícil la comunicació, ja que, segons l'opinió del personal entrevistat de l'OAV, l'actitud de l'interpret pot influir en el procés i l'evolució de la dona. Per tant, es valora com a necessària, al menys, la sensibilitat per part del traductor.

En qualsevol cas, en la OAV no hi ha un servei d'interpretació tan accessible com als jutjats, i això pot dificultar la feina dels treballadors i afectar als accés als recursos de les dones.

Equip d'Atenció a les Dones (EAD)

Diferent a tots els serveis que hem descrit fins el moment és el cas de l'EAD, gestionat per l'Ajuntament i desvinculat dels serveis de justícia.

L'EAD és un servei d'assessorament i atenció a les dones, on la dona està en primer lloc, i això es nota en la qualitat dels serveis que els hi ofereixen.

La persona entrevistada estima la presència de dones immigrades que fan ús d'aquest servei en un 41%, moltes de les quals necessiten un interpret. Les dones arriben a aquest servei derivades d'altres serveis (salut, associacions, mossos d'esquadra...), acompanyades per algun familiar o amic, o soles, i una gran part d'elles no interposen denúncia.

En aquest cas, l'EAD, com altres Instituciones, té contractada una empresa particular, actualment ABD Traduccions, que s'encarrega de cobrir la demanda d'interprets quan una dona té una barrera idiomàtica, però, amb la diferència principal de que en aquest servei es garanteix en tots el casos que la interpretació es faci a càrrec d'una dona, es procura mantenir la mateixa interpret en totes les sessions, i en moltes ocasions, les dones traductores tenen formació, o al menys sensibilitat, amb temes de gènere i estrangeria.

En el cas que la interpretació presencial no es pugui garantir, existeix un servei d'atenció telefònica, que si bé no és el més òptim, al menys garanteix la comunicació.

Aquesta diferència pot venir donada per el diferent servei que es dona en un àmbit i en altre. Mentre que l'àmbit policial i judicial tenen un objectiu de fer complir la llei i de protecció de les dones, l'EAD té un objectiu d'assessorament i atenció a la dona²³, doncs necessàriament el tractament és diferent.

c. Resultats de les entrevistes

Tant en l'àmbit policial com a l'àmbit judicial, els professionals reconeixen que en els casos de dones amb una barrera idiomàtica la reducció de fluïdesa en la comunicació fa que només puguin obtenir informació puntual, però no un discurs continuat de la dona, on es pugui veure o obtenir informació rellevant per la seva defensa o per la qualificacions dels fets.

'esos detalles, esas cosas que a lo mejor son importantes pero ella no las percibe como tal son las que se pierden un poco con el traductor... siempre se pierde, sí... tienes que acabar haciendo pregunta-respuesta, y tú puedes no pensar en una circunstancia que ella te la podría contar si estuvieras en una asociación libre, ¿no? Hablando... y se pierde información, evidentemente' (E2, GAV).

Aquest fet és molt rellevant en tot el que fa a la tipificacions dels fets i pot fer que dades determinants en aquell nivell passin desapercibuts.

Pel que fa al rol de l'intendent, hi ha un consigna clara: s'ha de limitar a fer traduccions literals. Hi ha un acord de tots els professionals implicats en el moment de valorar quin hauria de ser el rol de l'intendent. Tant els jutges, com els policies, els advocats i els assistents social, i fins i tot els propis intèrprets, consideren que ells han de fer una traducció literal. Alguns exemples:

²³ Aquesta diferència es veu clarament quan la persona entrevistada a l'EAD afirma que *'quizás a veces nosotras, las profesionales, que nos cuesta todo el tema cultural, pero no es tanto la mujer, sino creo que es más nuestra'* (E1, EAD)

'Su función es traducir, y ya está. Literalmente' (E1, GAV)

'El trabajo de un intérprete es traducir. Él no tiene ni que interpretar ni tiene que dar opiniones' (E4, GAV)

'El problema del intérprete es que interpreta' (E1, OAV)

'Su labor es esa. Su labor es eliminar la barrera del idioma' (E1, jutge de violència sobre la dona)

Els intèrprets, però, reconeixen que en l'àmbit de justícia no sempre és fàcil, perquè no es donen les circumstàncies més òptimes (per exemple, en un judici), i que de vegades han d'interpretar paraules, frases o expressions que en l'altre llengua no existeixen i per això no ho poden fer literalment.

En relació amb aquesta opinió sobre el rol de l'intèrpret està el fet que hi hagi una actitud negativa generalitzada per part dels professionals envers els mediadors culturals, ja que aquests no es limiten a traduir, sinó que fan aportacions personals que de vegades poden reduir la comunicació i 'camuflar' el discurs de les dones.

Tant els professionals que fan ús de l'intèrpret – advocats, psicòlegs i jutges – com els intèrprets consideren que és més positiva la participació d'intèrprets que es limitin a fer una traducció el més semblant possible al relat de la dona, que la participació d'un mediador cultural que pugui 'contaminar' el seu discurs amb les seves aportacions personals, tal i com es veu en aquest fragment:

'porque un mediador cultural podrá intentarnos ver el comportamiento... o explicarnos por qué una persona, como tú dices, ha podido tardar en denunciar, porque lógicamente no tanga asumidos los derechos de los que forman parte en la Sociedad occidental en la que se encuentra.... quizás sería más adecuado a un nivel más asistencial' (E1, jutge de violència sobre la dona)

Pel que fa a la formació en matèria de gènere i d'estrangeria, tampoc es considera necessària. Crèiem que això es pot explicar també pel fet que es consideri que la seva funció ha de ser traduir, i per tant, és innecessari que tinguin formació en aquesta matèria, que tinguin un coneixement previ del cas concret o que parlin abans amb la dona per tal de conèixer el seu context i la seva situació.

S'ha de recordar, tal i com s'ha exposat al marc teòric sobre *'community interpreting in the legal context'*, que en un nivell acadèmic i de recerca, es considera important, si es vol aconseguir una traducció òptima, que es tingui un mínim de coneixements del cas concret i que es faci una traducció a nivell pragmàtic (del context) i no literal (de paraules) (Hale, 2004 i 2008).

Algunes opinions dels professionals al respecte són:

'No tiene por qué (conèixer el cas concret de la persona a la qual va a traduir). Tu función es traducir y ya está. Todas las preguntas que se salen de tu ámbito no te corresponde a ti contestarlas' (E1, GAV)

'No tienes por qué involucrarte' (E2, GAV)

'No. Es más, ellos simplemente sirven como un puente de comunicación. A mi entender, es lo único para lo que deben servir. Incluso la formación la van adquiriendo poco a poco, o sea, a medida que van haciendo traducciones' (E3, GAV)

'Pregunta: ¿Crees que es necesario explicarles el caso antes de que hagan la traducción?

Resposta: No, no es necesario. Tú ten en cuenta una cosa, de eso ya me encargo yo, yo soy el conocedor en principio del caso' (E3, GAV)

Per últim, tal i com s'havia exposat en el desenvolupament del marc teòric, un dels problemes als quals han de fer front els intèrprets és la desconfiança per part de la resta de professionals. Aquest fet s'ha detectat també a les entrevistes que s'han fet, tal i com es pot veure en els següents fragments:

'Hay casos en los que has encontrado que están entablando conversación y no sabes lo que están hablando. Entonces le has de decir: 'no, tú has de traducir, simplemente' (E1, GAV)

'Lo típico, que pasan dos minutos hablando para decirte: 'ha dicho que sí'. No, te ha dicho algo más!' (E1 y E2. GAV).

'Cuando estás en el interrogatorio, muchas veces a una pregunta muy concisa, él quiere... pues bueno, va dando a la persona interrogada aclaraciones o matizaciones, o se va, como nos pasaría a lo mejor a nosotros, nos vamos enrollando un poco y vamos dando explicaciones, intentamos a lo mejor... claro, y ves que a lo mejor están un rato hablando, ¿nos?, y esto siempre lo decimos, porque es curioso ¿no?, y luego él insiste, y entonces entran en una especie como de dialogo entre ellos ¿no? Cuando tú le dices 'simplemente que me diga que sí o que no, y luego pasamos a las matizaciones que quiera', y entonces a lo mejor después de estar un rato hablando dice, 'no, que no,... que no lo hizo'. Te quedas un poco, '¡pero de qué han hablado!', ¿no?' (E1, jutge de violència sobre la dona)

Es considera que, aquesta desconfiança pot venir donada, per tres raons:

- Pel fet que el professional que fa la entrevista deixi de controlar la situació i es vegi fora del domini.
- Pel fet que la figura de l'interpret no estigui encara massa bé valorada (el funcionament del seu treball és desconegut per molts professionals i encara no hi ha un control per part de les empreses i de l'Administració sobre la formació que ha de tenir un interpret i els requisits mínims que ha de superar).
- I perquè la seva intervenció pugui tenir alguna influència negativa en la víctima, malgrat que a nivell general no es reconeix que pugui tenir aquest impacte.

Alguns dels comentaris dels professionals reflecteixen aquestes idees son els següents:

'Puede influir entre otras cosas porque tú no te enteras qué es lo que realmente le está diciendo, y a veces, a veces, a ver, hay algunos... o sea, yo creo que es una cuestión de profesionalidad' (E1, advogada)

'El problema es que si le habla y le da como opiniones yo tampoco me voy a enterar, pero se nota, por las caras se nota el que le está echando el sermón y el que no, ¿vale?' (E4, GAV)

7. CONCLUSIONS I PROPOSTES

Com a conclusions i propostes, en primer lloc, s'ha de tenir en compte la transcendència que té utilitzar un servei d'interpretació professional per la dona. És important destacar que el fet que no hi hagi una bona traducció en el moment de recollir la denúncia pot fer que el procés finalitzi amb un sobreseïment o una absolució, precisament perquè el jutge pot considerar que el discurs i la declaració de la dona no ha estat el mateix a comissaria que al jutjat, i que per tant hi ha una manca de coherència i uniformitat en el seu discurs que justifica l'absolució. Per tant, encara que no sigui una obligació dins de l'àmbit policial, s'hauria de garantir el dret a la comunicació i a la informació de les dones, tant perquè per elles és més beneficiós (tindran un millor coneixement dels recursos que estan al seu abast i de la situació processal que estan vivint) com perquè la declaració estarà recollida amb més exactitud.

En segon lloc, les sol·licituds de les dones pel que fa a les seves preferències respecte del sexe o la nacionalitat de l'intèrpret no són ateses. S'ha de posar més èmfasi en destacar la importància que pot tenir per elles i per les seves decisions el fet d'atendre les seves preferències, per exemple, quan demanen que l'intèrpret sigui preferentment espanyol, és a dir, que no sigui del seu país d'origen, o que sigui una dona. I en qualsevol cas, s'hauria d'evitar el discurs de alguns intèrprets que consideren que ells interpreten i que el seu treball és independent del seu sexe o el discurs d'alguns professionals:

'Evidentemente no le pregunto si le gusta este traductor... no le puedo dar a elegir porque es ese traductor y le cojo la denuncia con lo que hay. Claro, no le pregunto a la señora cómo se encuentra la señora de cómoda con... o sea, yo veo como se encuentra y le cojo la declaración y tal, es que, o sea, no le pregunto a la señora si se encuentra cómoda con el traductor ... la señora viene a denunciar a una hora, y a esa hora le atiendo una señora o un señor, lo que toca, porque yo entiendo que son igual de competentes los Hombres que las mujeres' (E4, GAV)

Estem d'acord que el treball ho pot fer igualment un home que una dona, però si ens posem en el lloc de dona, si fa aquesta sol·licitud, pot ser perquè es sent més còmoda per tal de relatar la seva experiència de violència.

Exceptuant a l'àmbit assistencial (EAD), a la resta dels àmbits no es garanteix que les sol·licitud de les dones quedin cobertes, i això pot tenir una influència negativa i fins i tot generar una segona victimització. Per tant, es considera que en casos tan específics i delicats com és patir una situació de violència, s'hauria de tenir en compte, sempre que sigui possible, les preferències de la dona, per tal de no posar-li novament en una situació de vulnerabilitat.

En tercer lloc, s'ha pogut confirmar que, al menys pel que fa al procés judicial, si bé és cert que es garanteix la participació de l'interpret, no es garanteix la comunicació total a la dona, tal i com està previst a l'article 18 de la LO 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere. Com en tots el processos judicials, la víctima és escoltada en la mesura que aportï alguna dada rellevant per resoldre el cas, però en el cas de les dones immigrades amb una barrera idiomàtica, la manca d'atenció és encara més greu, per què no són informades del transcurs del judici (de les declaracions de l'imputat o dels testimonis, de les aportacions del advocats o del Ministeri Fiscal, etc.) ni hi ha una garantia de que hi hagi comunicació amb l'advocat després del judici ni que la comunicació de la resolució de la sentència sigui correcta.

Tot això redueix la informació que té la dona en cas de que vulgui fer al·legacions respecte del relat dels testimonis o de l'imputat o recórrer la sentència, i per tant, es podria afirmar que no es respecten les seves garanties jurídiques.

I per últim, hi ha una manca de coordinació i comunicació entre els diferents estaments que treballen directament amb les dones, concretament entre el jutges i els intèrprets. Un exemple és el cas dels jutges que consideren que, de vegades, els intèrprets fan una interpretació molt ampla o restringida de la resposta del testimoni, mentre que els intèrprets remarquen que els jutges desconeixen la seva tasca quan fan aquesta afirmació, ja que ells, a més de traduir literalment, de vegades estan obligats a interpretar, per què hi ha paraules que no existeixen en la llengua d'origen o en la nostra, i per tant, no sempre es pot fer una traducció literal.

8.REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Abraham, M. et alt (2006): 'Serving Limited English Proficient (LEP) battered women: a National Survey of the Courts' capacity to provide protection orders', *The National Center for State Courts*, National Institute of Justice.

Amnistía Internacional (2008), *Obstinada realidad, derechos pendientes. Tres años de la Ley de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*. Disponible a la pàgina web (Consulta: 17 de novembre de 2010): WWW.ES.AMNESTY.ORG/

- (2007), *Más riesgos y menos protección. Mujeres inmigrantes en España frente a la violencia de género*. Disponible a la pàgina web (Consulta: 17 de novembre de 2010): WWW.ES.AMNESTY.ORG/

- (2005), *Inmigrantes indocumentadas: ¿Hasta cuando sin protección frente a la violencia de género?* Disponible a la pàgina web (Consulta: 17 de novembre de 2010): WWW.ES.AMNESTY.ORG/

Collins, P.H. (2008): *Black feminist thought: knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*, Routledge, New York (4a edició).

Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer (1979). Disponible a la pàgina web (Consulta: 17 de novembre de 2010): [HTTP://WWW.CINU.ORG.MX/BIBLIOTECA/DOCUMENTOS/DH/C_ELIM_DISC_MUTXT.HTM](http://WWW.CINU.ORG.MX/BIBLIOTECA/DOCUMENTOS/DH/C_ELIM_DISC_MUTXT.HTM)

Crenshaw, K. W. (1994), "Mapping the margins: intersectionality, identity politics and violence against women of color", en Albertson, M./ Mykitiuk, R., *The public nature of private violence*. Routledge, New York.

De Luise, D. – Morelli, M. (2005): '¿Mediadores? ¿Intérpretes? ¿Negociadores?: La percepción del papel de diferentes profesionales', en Valero, C.: *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

Declaración de Beijing. IV Conferencia Mundial sobre las Mujeres (1995). Naciones Unidas.

Donatti, D. – Donatti, P. (2005): 'The case for simultaneous interpreting in the legal field', en Valero, C.: *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

El Hasnoaoui, Z. (2005): 'Retos y técnicas en la mediación cultural', en Valero, C.: *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

Federación de Mujeres Progresistas (2007), *Mujeres inmigrantes y violencia de género. Aproximación diagnóstica a tres años de la existencia de la Ley de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*. Disponible a la página web (Consulta: 17 de noviembre de 2010):

[HTTP://WWW.MUJERESPROGRESISTAS.ES/NO_HAY_JUSTIFICACION.PDF](http://www.muji.es/no_hay_justificacion.pdf)

García, S. - Serrano, J. (2009): 'Recursos para superar las barreras lingüístico-culturales en los servicios de salud', en Alonso, A. – Huerga, H. – Morera, J. (eds.), *Manual de atención al inmigrante*. Barcelona, Madrid. Ergon, pp. 53-57.

González, E. (2005): 'La interpretación ante los tribunales del siglo XXI en la provincia de Alicante: ¿una interpretación de calidad?', en Valero, C.: *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

Hale, S.B. (2002): 'How faithfully do court interpreters render the style of non-English speaking witnesses' testimonies? A data-based study of Spanish English bilingual proceedings, *Discourse Studies*, n. 4, p. 25-47.

- (2004): 'Court interpreting: the main issues', Hale, S.B.: *The discourse of Court Interpreting: Discourse practices of the law, the witness and the interpreter*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia

- (2008): *Community Interpreting. Research and practice in applied linguistics*. Palgrave Macmillan, England.

Ham, C. (2004): 'Reducing language barriers to combating domestic violence: the requirements of title VI', *Battered Women's Justice Project, Western New York Law Center*. Disponible a la página web (Consulta: 17 de noviembre de 2010): HTTP://NEW.VAWNET.ORG/CATEGORY/INDEX_PAGES.PHP?CATEGORY_ID=923

Hooks, B. (1984): *Feminist theory: from margin to center*, South End Press, Boston.

Larrauri, E. (2007): *Violencia de género y criminología crítica*. Trotta, Madrid.

Ministerio de Igualdad (2009): *Plan de Atención y Prevención de la Violencia de Género en población extranjera inmigrante 2009-2012* (Disponible a la página web (Consulta: 17 de noviembre de 2010):

HTTP://WWW.MIGUALDAD.ES/SS/SATELLITE?CID=1193050058286&PAGENAME=MINISTERIOIGUALDAD%2FPAGE%2FMIGU_CONTENTIDOFINAL

Nieto, P. (2005): 'La interpretación social en la policía nacional, guardia civil y policía local de Segovia', en Valero, C.: *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

Ortega, J.M. – Foulquié, A.I. (2005): 'La interpretación en el ámbito jurídico en España: hacia la creación de estructuras estables y profesionales', en Valero, C.: *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

Richardson, T. et al. (2005): *Language barriers to justice in California*, California Commission on Access to Justice. Disponible a la página web (Consulta: 17 de noviembre de 2010): <WWW.CALBAR.CA.GOV>

Rubio, F.J. (2008): 'Las personas con barreras lingüísticas: inmigración económica y su proceso de normalización en la Sociedad madrileña', *Nómadas. Revista Crítica de Ciencias Sociales y Jurídicas*, n. 17, p. Universidad Complutense. Disponible a la página web (Consulta: 17 de noviembre de 2010): <HTTP://WWW.UCM.ES/INFO/NOMADAS/>

Smith, N. (2005): 'Resolving ethical dilemmas for court interpreters', en Valero, C.: *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

Valero, C. (2004): 'Barreras lingüísticas en la comunicación intercultural', *Suplementos Ofrim*, n. 11, p. 17-36.

- (2005): *Traducción como mediación entre lenguas y culturas*. Universidad de Alcalá, Servicio de Publicaciones.

- (2006): 'Las instituciones oficiales y sus soluciones a los problemas de comunicación', *Revista Española de lingüística aplicada*, Volumen Monográfico Extra, n. 1, p. 29-48.

Walker, A. (2005): 'An Analysis of the barriers latina immigrants face in Washington's domestic violence response network'. Disponible à la página web (Consulta: 17 de noviembre de 2010):

[HTTPS://DSPACE.LASRWORKS.ORG/BITSTREAM/HANDLE/.../IMMIGRATION%26DV.PDF](https://dspace.lasrworks.org/bitstream/handle/.../immigration%26dv.pdf)